

Козлюк К. Б. жанр антиутопія на книговидавничому ринку України.

– Рукопис.

Дипломна робота на здобуття кваліфікації молодшого спеціаліста зі спеціальності «Журналістика» 061. Галицький коледж імені В. Чорновола. Тернопіль. 2021. 74 с.

Дипломну роботи присвячено дослідження жанру антиутопії на книговидавничому ринку України. Окреслено поняття «художня література», «жанр» та «антиутопія», досліджено їхню типологію, історію.

Проведено аналіз сучасного стану видання творів жанру на книговидавничому ринку, досліджено видавництва, що випускають такі книги. Проаналізовано цільову аудиторію жанру. Досліджено теоретичні аспекти художньо-технічного оформлення та практично розглянуто на прикладі шістьох видань. Підсумовано порівняльним аналізом якості підготовки випуску видань у різних видавництвах України.

Ключові слова: жанр, антиутопія, редактор, художнє видання.

ЗМІСТ

<u>ВСТУП</u>	5
<u>РОЗДІЛ 1 АНТИУТОПІЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСНОВИ</u> ..	8
<u>1.1 Літературно-художні видання, загальна характеристика та типологія</u>	8
<u>1.2 Критерії виокремлення антиутопії як жанру художньої літератури</u> ...	12
<u>1.3 Становлення жанру антиутопії</u>	18
<u>РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ЖАНРУ АНТИУТОПІЇ НА</u> <u>КНИГОВИДАВНИЧОМУ РИНКУ УКРАЇНИ</u>	22
<u>2.1 Видавництва України, які випускають літературу в жанрі антиутопії</u> ..	22
<u>2.2 Аналіз читацької аудиторії жанру антиутопії</u>	29
<u>2.3 Художньо-технічне оформлення видань</u>	36
<u>РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ РЕДАКТОРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ АНТИУТОПІЙ</u> <u>НА ПРИКЛАДІ ВИДАНЬ ВИДАВНИЦТВ: «ВИДАВНИЦТВО СТАРОГО</u> <u>ЛЕВА»; «ВИДАВНИЦТВО ЖУПАНСЬКОГО»; «НАВЧАЛЬНА КНИГА</u> <u>БОГДАН»; «АНДРОНУМ»; «BOOKSHEF»; «ЦЕНТР НАВЧАЛЬНОЇ</u> <u>ЛІТЕРАТУРИ»</u>	41
<u>3.1 Особливості редакторської підготовки антиутопії Олдоса Гакслі «Який</u> <u>чудесний світ новий!»</u>	41
<u>3.2 Особливості редакторської підготовки на прикладі антиутопії Джорджа</u> <u>Орвелла «Колгосп тварин»</u>	44
<u>3.3 Особливості редакторської підготовки антиутопій на прикладі видання</u> <u>«Ми» Євгена Замятіна</u>	47
<u>3.4 Особливості редакторської підготовки антиутопій на прикладі видання</u> <u>«451 градус за Фаренгейтом»</u>	50
<u>3.5 Особливості редакторської підготовки антиутопій на прикладі видання</u> <u>Джорджа Орвелла «1984»</u>	52
<u>3.6 Особливості редакторської підготовки антиутопій на прикладі видання</u> <u>Володимир Винниченко «Сонячна машина»</u>	55

<u>3.7 Порівняльний аналіз видань</u>	57
<u>ВИСНОВКИ</u>	61
<u>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</u>	64
<u>ДОДАТКИ</u>	68

ВСТУП

Художня література — це один з головних інструментів для розвитку особистості, адже саме читання є одним з наймогутніших методів пізнання навколишнього світу. Вона розвиває психіку, свідомість, волю, формує характер читача та може впливати навіть на світогляд, розкриваючи у змісті певні проблемні запитання сучасного суспільства. Автор через свій твір може застерегти людство від певних помилок та навіть напроорочити майбутнє.

У творах, створених у жанрі антиутопії, виражається протест проти насильства, диктаторського ладу, що є абсурдним соціальним устроєм, який ставить людину у безправне становище. Усі автори таких творів опирались на вже існуючий досвід людства та намагались застерегти сучасне та майбутні покоління від негативних наслідків. Для особистісного розвитку важливо читати таку літературу, яка за допомогою художніх прийомів фантастики розглядає важливі соціальні питання та наслідки утопічних ілюзій, створених владою задля керування людьми. Така література може внести свої корективи у сучасне життя та сформувати справжніх лідерів думок з критичним мисленням. Все більше зацікавлення читачами творами такої тематики, збільшення їх кількості у видавничому репертуарі провідних українських видавництв і зумовлює **актуальність дослідження**.

Мета роботи дослідити особливості жанру антиутопії а книговидавничому ринку України.

Для реалізації мети потрібно виконати наступні **завдання**:

- Окреслити поняття про антиутопію дати загальну характеристику жанру;
- розглянути теоретичні засади про літературно-художні видання та їхню типологія;
- висвітлити критерії виокремлення антиутопії як жанру художньої літератури;
- дослідити становлення жанру антиутопії;
- вияснити які видавництва України випускають літературу в жанрі антиутопія;
- провести аналіз читацької аудиторії;

- розглянути етапи художньо-технічного оформлення;
- висвітлити особливості редакторської підготовки на прикладі конкретних видань.

Об'єктом дослідження є видання в жанрі антиутопія у репертуарі українських видавництв.

Предметом дослідження – особливості їх редакційно-видавничої підготовки.

Джерельною базою дослідження стала видавнича продукція п'яти провідних українських видавництв: «Видавництво Старого Лева»; «Навчальна книга Богдан»; «Видавництва Жупанського»; «BookChef» та «Центр навчальної літератури», зокрема, видані там твори у жанрі антиутопії

Методологічна база дослідження. Під час створення дипломного проекту використанні такі методи опрацювання інформації: узагальнення, порівняння, аналіз, оцінювання, пізнання. Метод узагальнення використовувався під час опрацювання матеріалів інших науковців, та формування власних висновків. Метод порівняння став у нагоді при порівняльному аналізі особливостей редакторської підготовки на прикладі видань різних видавництв. Аналізували ми отриману інформацію від результатів анкетування. Оцінювали роботу редакторів різних видавництв. Та під час підготовки до написання дипломної роботи і в процесі ми пізнавали нову інформацію.

Новизна роботи полягає у тому, що жанр антиутопії на книговидавничому ринку України практично поза увагою науковців: відсутні спеціальні дослідження за темою дипломною, а у близьких за тематикою про нього згадується побіжно. Дослідження читацької аудиторії цього жанру літератури проводиться вперше.

Теоретичне значення роботи полягає у систематизації наукових надбань про жанр антиутопії, застосування їх у практичній роботі редактора.

У практичному аспекті робота може бути надалі використана студентами та науковцями під час вивчення та дослідження жанру антиутопії чи книговидавничого ринку України.

Структура дипломної роботи складається зі вступу, першого, другого, третього розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1 АНТИУТОПІЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСНОВИ

1.1 Літературно-художні видання, загальна характеристика та типологія

Сукупність видань, що об'єднує твори художньої літератури, різні за жанрами, місцем та часом їх появи у світ називають літературно-художніми виданнями.

За Держстандартом України 3017:2015, «літературно-художнє видання містить твір (твори) художньої літератури.

Примітка 1. До літературно-художніх видань належать видання, що містять літературні твори таких жанрів: прозові, поетичні, драматичні, фольклорні.

Примітка 2. До літературно-художніх видань належать видання, що містять також документально-художні, художньо-публіцистичні, мемуарні твори» [14].

У контексті суспільно-культурних тенденцій, літературно-художні видання є окремою важливою складовою інформаційного сучасного простору, вони ніколи не втрачали актуальність серед читачів тому що задовольняють потреби суспільства в високоякісній публіцистиці.

Ці видання мають забезпечувати ознайомлення читача з вмістом творів художньої літератури, впливати на формування естетичного смаку, моральних принципів та якостей, сприяти відпочинку. Такі видання є широкого читацького призначення.

Існує певна норма, що дозволяє розрізняти видання з вмістом на:

- художні;
- нехудожні.

Вони протиставляються між собою.

Літературознавець Юрій Лотман стверджує, що художні тексти відрізняються від інших функціонально та структурно:

«У функціональному плані до художньої літератури належить кожен текст, що виконує естетичну функцію.

У структурному плані тексти художньої літератури повинні містити в собі сигнали для читача, які вказують на його художність та необхідність розшифровувати додаткові культурні коди в ньому, що подаються певним чином.

Спосіб подачі культурних кодів змінюватиметься в залежності від боротьби в літературі між літературними новаціями та усталеними метричними, стилістичними та жанровими нормами» [4, с.15].

Загалом художня література — це різновид мистецтва слова, який описує дійсність художніми образами. Одною з головних ознак художньої літератури є задоволення читача у естетичних потребах.

Художній літературний твір як метод естетичного виховання важко переоцінити, найбільш доступним засобом вираження ідей є слово, воно поєднує різні компоненти естетичного впливу, будує відношення до дійсності. Читач може насолоджуватись змістовністю та виразністю художніх засобів, що застосував автор, завдяки цьому сприйняття твору дає естетичне задоволення.

Теоретик феноменологічної естетики, Роман Інгарден вважає, що: «Представлений у творі мистецтва світ може бути і відображенням реального світу, і вигаданим, неіснуючим світом, але він скомпонований для того, щоб викликати естетичне переживання. І в цьому полягає його функціональна й онтологічна сутність, особливість» [12, с.45].

За словами Миколи Тимошика: «будь-який літературно-художній твір має свої жанрові особливості. В літературознавстві прийнято розділяти такі твори за родами :

- епос;
- лірика;
- драма.

Кожному з цих родів властиві свої жанри.

Жанроутворювальний ряд в епосі, де довколишня дійсність подається в розповідному ключі, складають :

- епопея;
- роман;
- повість;
- оповідання;
- новела;
- казка;
- байка;
- легенда.

Рід лірики, в основі якого — особистісні переживання й відчуття, героя, представляють:

- ліричний вірш;
- пісня;
- елегія;
- епіграма;
- епітафія.

Драма, де житейські колізії й динамізм авторського задуму показані в основному через діалоги, представлена жанрами: трагедія, комедія, драма, водевіль, фарс» [12, с.55].

Крім цього, слід пам'ятати й про нові різновиди жанру, які періодично виникають із розвитком літературного процесу.

В основі формування видавничої типології видань лежить дві головні критерії:

- 1) цільове призначення
- 2) склад тексту.

«За складом тексту видання художньої літератури можна поділити на:

- моновидання (в основі — окремий твір конкретного автора);
- збірники (альманахи, антології);
- літературно-художні журнали;

- вибрані твори (в одному чи двох томах);
- зібрання творів (у багатьох томах)» [13, с.27].

Кожен тип вимагає формування своєї структури і відповідно конструювання певних критерій відбору творів. В альманасі таким може бути твір письменника-класика, тому що до подібного типу видання, як правило, вміщуються нові твори сучасних авторів.

Антологія ж покликана показати все краще, що характеризує, наприклад: красне письменство конкретного регіону, певного історичного періоду, напрямку літератури чи конкретну національну літературу. Тому для цього виду видання мають бути сформовані свої критерії оцінки й редакторського аналізу.

За цільовим призначенням видання поділяються на такі типи видання:

- масове;
- наукове;
- науково-популярне.

Наукове видання творів художньої літератури виокремлюється найбільшою шириною відображення творчої спадщини конкретного письменника, точністю матеріалу, чітко сформованим довідковим апаратом. Цей тип видання призначений для дослідницької роботи. Вказані видання представлені у форматі повного зібрання творів або академічного зібрання творів, які включають все написане письменником:

- закінчені і незакінчені твори;
- уривки;
- начерки;
- листи;
- щоденники;
- статті.

«Науково-масове видання менш повне за складом. Воно включає не всі твори письменника, його довідковий апарат більш популярний. Коментар являє собою зв'язну розповідь, а вступна стаття носить характер огляду творчості автора, літератури, епохи і т.п.

Науково-масове видання розраховане на широке коло читачів. Воно представлено у вигляді зібрання творів, що включає тільки найбільш значні твори письменника.

Масове видання художньої літератури покликане задовольняти запити найширших кіл читачів, знайомити їх з найбільш значними художніми творами письменників-класиків і сучасних письменників.

Це окремі видання літературно-художніх творів, збірники, альманахи, антології, вибрані твори» так пояснює Микола Тимошик [32, с.50].

1.2 Критерії виокремлення антиутопії як жанру художньої літератури

Одна із важливих функцій систематизації літературних творів — це поділ на літературні жанри, оскільки саме визначення жанру налаштовує читача на певний зміст. У такому розумінні жанрами є роман, новела, епопея, поема, трагедія, ода, водевіль тощо.

У своїй «Поетиці» Арістотель продемонстрував свою першу систематизацію жанрів, «це й закріпило у тодішньому суспільстві уявлення про сталу систему відповідності твору. Автор дотримуючись вказівок мав ставити перед собою завдання писати твори, що відповідають сутнісним властивостям вибраного жанру. Це розуміння відповідності твору до жанру призвело до появи цілої низки нових поетик, що містять в собі поради та вказівки для авторів»[25, с.305].

Термін «жанр» з'явився пізніше у XX ст. Часто зустрічається у працях таких науковців як — Б. Томашевський, В. Жирмунський, В. Шкловський.

Поняття жанру зазвичай має спадкове сприйняття: читач, виявляючи у творі певні особливості сюжету, вчинків, поведінки персонажів, відсилає його до будь-якого відомого йому жанру, згадуючи прочитане і дізнається в новому знайомстві. Однак, крім стабільності та рівності, категорія жанру має і прямо протилежну особливість: вона історично рухлива, як і вся шкала художніх цінностей.

Межі, що відокремлюють літературу від нелітератури, та межі, що відокремлюють жанр від жанру, змінюються, а епохи відносної стійкості поетичних систем чергуються з епохами деканонізації та становлення.

Існує шкала поділу на літературних жанрів, всі вони поділяють на три категорії :

- категорія вищого порядку — літературний рід;
- категорія середнього порядку — літературний вид;
- категорія нижчого порядку — літературний різновид.

До категорії вищого порядку відносять — епос, лірику, драму.

До категорії середнього порядку — роман, новела, повість, в епосі.

Натомість, до категорії нижчого порядку, вносять різновиди переліченого вище.

«Опираючись на тип структури та особливості літературного твору (спосіб вираження та зображення уявного світу, позиції автора та літературних героїв, структура сюжету чи його відсутність, рецепція) найчастіше виділяють такі жанрові види (класифікація літературних жанрів за типом поетичної структури твору):

- лірика (пісня, епітафія, ліричний вірш, епіграма, елегія);
- драма (фарс, водевіль, комедія, трагедія, драма);
- епос (епопея, казка, байка, новела, повість, оповідання, роман).

Практично кожен літературний жанр має різновиди. Розглянемо третю класифікацію поділу жанрів за типом поетичної структури — епос, до нього входить стародавній тип оповідання який називають міф» [16, с.74].

Міфи в перекладі з грецької дослівно перекладається як «оповідання», «розповідь», в основі цих текстів закладена мета пояснити читачеві походження та створення світобудови через емоційно-чуттєві образи, що вже сформувались в людей через недостатню інформаційно-освітню базу і неможливість пояснити вже відомі нам зараз науково доведені теорії.

Також міф є основою для створення відповідно і існування певних релігійних систем, художньої творчості. Міфи дотичні до жанру легенд та казок.

«Міфи характерні як для первісних народів, що перебували або перебувають на стадії дораціонального, дофілософського та дорелігійного мислення, так і сучасної людини. Стосовно сучасних проявів міфів та їх наслідувань вживаються терміни неоміф або псевдоміф. У новітніх дослідженнях міф часто розглядається як альтернатива науковому мисленню і невід’ємна складова сучасної культури» — так описує у своїх напрацювання Л. Павлюк [11, с.13].

Саме від міфів і бере свій початок, фентезі, що теж спирається на чуттєве й ірраціональне світосприйняття, проте лише у 1954 році термін «фентезі» почав використовуватися у літературі як жанр після появи роману «Володар перснів» Джорджа Толкіна.

У наш час фентезі не лише популярний жанр літератури, а і вагома течія у різних видах мистецтва, музиці, кінематографії. Яскравим прикладом цього є найбільш популярні кінематографічні стрічки за всю історію кіно: «Аватар», «Сутінки», «Гаррі Потер», «Месники».

У літературі ж ще досі не сформовано точного терміну для жанру фентезі, не існує сталого трактування поняття, тому що у таких творах розмиті рамки реального, містичного, фантастичного та ірраціонального. «Узагальнюючи інформацію про жанр, фентезі визначають як особливий напрямок фантастики. Це твір, де фантастичні елементи несуміжні з науковою картиною нашого світу своєрідний симбіоз казки, пригодницького роману та фантастики об’єднаний у єдину вторинну художню реальність з притаманними тенденціями до відтворення, переосмислення міфічного архетипу і формування нового світу» [37, с.8].

«В галузі літературознавства виділяють напрями жанру фентезі: класичний — події відбуваються у міфічному минулому переважно у вигаданій або нашій реальності;

- історичний — події відбувається у реальних історичних подій;
- науковий — елементи наукової фантастики поєднуються з казково міфологічною традицією.

Вони, у свою чергу, поділяються на жанрові різновиди: історичне, героїчне, епічне, ігрове, гумористичне, темне, ліричне, дитяче фентезі, пародія на фентезі та техно фентезі» [37, с.66].

У жанрі фентезі бере свої витoki, власне, й утопія, а потім антиутопія, яка стоїть в ряді найцікавіших жанрових утворень.

Антиутопія — це соціальний жанр, який досліджує співіснування людини і соціуму за допомогою художніх засобів.

Літературний жанр — антиутопія, критичне зображення небезпечних наслідків та тенденцій соціальних експериментів, антигуманної сутності системи держави, яка за допомогою «поліпшення» і штучно створених ідеалів використовує насильство, ідеологію придушення свобод людини й аморальність.

Головна ознака творів — це держава з тоталітарною системою управління. У всіх творах — незалежно дія відбувається в державах, що є моделями «ідеального» тоталітарного режиму, суспільства неволі. При цьому світ подається через почуття окремого персонажа, що особисто переживає дію його законів і порядків. Місце дії в книгах географічно замкнені. Світ живе за своїми канонами, він агресивний до головних героїв — це і є його основною функцією та ціннісною характеристикою.

«Людям насаджуються ідеї щастя, які можуть бути реалізовані тільки в атмосфері беззаперечного підпорядкування політиці держави та лідеру. У такій державі думка вважається найбільшим злом, бо думка формує свідомість людини, її здатність до незалежної оцінки. Звідси — суворе покарання і припинення владою всяких особистісних проявів. Фантазія стає об'єктом переслідування, тому що може призвести до чергової революції» [38, с.48].

Замкнутий простір в таких світах зумовлює повну підконтрольність позбавляючи героїв можливості щось змінити в системі. Світ відштовхує особистості, деперсоніфікує їх, пробуджуючи інстинкти слухняності та підпорядкування. «Опис державного устрою не вичерпує проблемного ядра антиутопії. Автори передають рівень соціальної свідомості, наукових знань, моралі, естетичних смаків, духовності, відображають побут та його деталі. Для

передачі соціально-історичного часу та його реалій письменники використовують багато оригінальних прийомів. Це і прямий опис соціально-історичних подій, і хронологічні історичні ретроспекції, і імітація документів епохи, і опис історичних осіб, і натяки на датування» [39, с.15].

Антиутопія — самостійний жанр, виділяють такі ознаки що вказують на це:

1. «Тісний зв'язок з реальністю, яка викликає гостре несприйняття автора (утопія характеризується більшою абстрактністю й умовністю).

2. Критика насильницької держави на різних рівнях.

3. Конфлікт особистості з державою, яка придушує її волю.

4. Головна проблема — духовна деградація людини в умовах насильства й пошуки духовного спротиву насильству.

5. Широке використання засобів комічного (іронії, сатири, сарказму, гротеску та ін.) з метою розвінчання суспільного абсурду, антигуманної сутності державної системи, ідеологічного, адміністративного й інших видів соціального тиску.

6. Створення негативної моделі суспільної системи, що суперечить принципам гуманізму.

7. Викриття хибних міфів, міфологічної свідомості, на якій нерідко тримається система насильства.

8. Зображення суспільства «зсередини» — очима людини, яка переживає складний конфлікт із державою та собою, що нерідко перенесений у психологічну площину.» [39, с.3].

«Важливою рисою антиутопії є зображення майбутнього як закономірного розвитку вад та прорахунків сучасності в порівнянні з реалізацією сучасності в поєднанні з реалізацією утопічних ідей. Визначення антиутопії як жанру ускладнюється тим, що вона досі немає єдиної назви, у працях вчених використовуються різні терміни, наприклад:

- «какатотопія» — держава зла;
- «негативна утопія» — альтернатива позитивному світу;
- «контрутопія» — свідоме протиставлення іншій написаній утопії;

- «дистопія» — перевернута утопія;
- «квазіутопія» — уявна утопія [39, с.37].

«Негативна утопія це соціальна фантастика, що змогла піднести важливі утопічні проблеми минулого, сучасного та майбутнього та вирішити їх засобами художньої літератури. Усі ці завдання не можуть бути вирішені, поки ми не маємо у своєму розпорядженні відповідь на питання про константні структурні особливості жанру як типу художнього цілого. В академічному літературознавстві існує стійка тенденція вважати, що жанр переносить із століття в століття свій генетичний код, жанрову сутність жанрову доміную, жанрову матрицю, пам'ять жанру, його стале ядро» [42, с.35].

Існує і протилежна позиція, що відстоює тезу розмитості жанрових меж і відсутності усталених жанрових форм як таких. Таким чином, популярна теза професора Стефанії Скварчинської про те, що «численні спроби теоретиків Заходу створити сучасну жанрову систематику утворюють картину інтегрального хаосу в цій царині, залишається актуальною» [12, с.26].

Системний аналіз світоглядних основ запропонований в монографії української дослідниці Надії Копистянської. Вона за ступенем абстрактності та конкретності умовно виділяє чотири сфери поняття жанр:

- абстрактна,
- історична,
- конкретно-національна,
- індивідуальна.

«Їх формування відбувається завдяки змінам інтересів митця, уявлень про прекрасне і корисне; під впливом міжжанрових взаємодій, зв'язків літератури з іншими видами мистецтва; залежно від ставлення до традиції і соціально-історичних чинників.» [12, с.11].

1.3 Становлення жанру антиутопії

Уперше термін «антиутопія» (точніше «антиутопіст») як протилежне до «утопіста» вжив вчений з Англії Джон Стюарт Мілль у 1868 р. у своїй промові в парламенті, описуючи та характеризуючи авторів прогностичних творів.

Вперше як назва літературного жанру термін «антиутопія» був вжитий у своїй антології «У пошуках утопії» 1952 року Макс Патрік і Гленн Неглі. Сам термін «антиутопія» пішов від Є. Замятіна, який стверджує, що романи Г. Уеллса відрізняються від утопій, і зазначив, що це є соціальними памфлетами в художній формі фантастичного роману.

У 1960-х роках термін «антиутопія» з'являється в радянській, а згодом — і в англomовній критиці.

Антиутопія та дистопія часто вживаються як синонімічні терміни, але як у радянському, так і в зарубіжному літературознавстві існує твердження, що розрізняє антиутопію і дистопію. Згідно з цією думкою, погоджується та аргументує В.Чалікова: «Якщо дистопія — це “перемога сил розуму над силами добра”, абсолютна антитеза утопії, то антиутопія є лише заперечення принципу утопії, що представляє більше ступенів свободи»[12, с.28]. В. Чалікова пропонує наступну диференціацію: «Що ненависне авторові: міф про майбутній рай і сам цей рай як ворожий особистості (антиутопія) чи сьогодишнє пекло, яке лише продовжиться та посилиться в майбутньому (дистопія)» [15, с.49].

Схоже міркування висловлює А. Чамаєв: «...дистопія орієнтована на подібність до реального життя, максимально використовує матеріал дійсного життя» [15, с.51].

Антиутопія, як явище філософського та художнього мислення бере витоки ще з античних часів, тобто з часів, виникнення утопії. Антиутопія з'явилася тоді, коли суспільний та державний устрій проявили свої негативні якості, стали небезпечним явищем для людей, не сприяли прогресу. Антиутопічні протести проти насильства, тоталітарного соціального устрою та незаконного стану людини.

Антиутопісти, які аналізували реальні соціальні процеси, намагалися передбачити, використовуючи художню літературу, та розповісти читачеві про небезпечні наслідки існуючого порядку або про утопічні ілюзії сучасного соціального простору.

«Однак на відміну від гострої критики соціальної дійсності антагоністичне суспільство антиутопій за своєю суттю практично стало сатирою на демократичні і гуманістичні ідеали, воно покликане морально справдити історичний соціальний устрій, який виливається в пряму або в додаткову аналогію антагоністичного суспільства. Формально антиутопія веде свій початок від сатиричної традиції Дж. Свіфта, Ф. Вольтера, І. Ірвіна, С. Бутлера» [4, с.90].

Дослідник І. С. Федуха, вважає, що «зростаюча популярність жанру протягом останніх п'яти десятиліть зумовлена тим фактом, що за своїми художніми ознаками антиутопія органічно відповідає світобаченню сучасної людини. Зміни, що відбуваються у суспільстві, дзеркально відбиваються у літературі. З'являються нові форми та жанри, що говорить про модифікації та подальші трансформації» [39, с.141].

Саме у цей період антиутопія набуває остаточного утвердження як повноцінний літературний жанр та його відокремлення від утопії відбувається ще у першій половині ХХ ст. через революційні процеси та активні соціальні експерименти у Європі та Росії, Також світові війни, поширення фашизму, й радянської ідеології, які спонукали суспільство до потужного духовного та морального супротиву до насильства засобами художньої літератури й ще більше підштовхнули процес розвитку антиутопічної літератури.

Критика негативних та згубних наслідків соціалістичного експерименту та радянської ідеології втілена в антиутопіях «Ми» написаній у 1920 році Замятіним; «R.U.R» написана у 1920 році К. Чапекою; «Дияволіада», «Фатальні яйця», «Собаче серце» написані у 1924–1925 роках, «Майстер і Маргарита» 1928–1940 роках М. Булгакова; «Чевенгур» 1926–1929 роки, «Котлован» 1929–1930 роки. А. Платонова; «Який чудесний світ новий!» 1932 рік О. Гакслі; «Колгосп тварин» 1945 рік і «1984» 1949 рік Джорджа Орвелла; «451 градус за Фаренгейтом» 1953 рік Рея Бредбері; «Говорить Москва» 1962 рік Юрія Даніеля та інші.

Переважна більшість з цих творів була заборонена в Радянському союзі.

В останній третині XX ст. і на межі XX-XXI ст. розвиток антиутопії як жанру обумовлений процесами розпаду СРСР, глобальними катаклізмами й трансформаціями держав, це стало передумовою написання таких антиутопій як «Острів Крим» Василя Аксьонова, «Москва 2042» Володимира Войновича, «Кролики та удави» Фазіля Іскандера, «Нові Робінзони», Людмили Петрушевської та інші.

Протягом усього XX ст. (і частково на межі XIX–XX ст.) письменники в Україні почали створювати яскраві зразки жанрів утопії та антиутопії, наприклад, роман «Сонячна машина» В. Винниченка, «Повісті про санаторійну зону» М. Хвильового, роман «Місто» В. Підмогильного, поема «Гея» В. Самійленка та ін.

Взаємодія елементів утопії та антиутопії зумовлена соціалістичними експериментами у 1920-1930-х роках. Помітним явищем сучасної української антиутопії є повість «Птахи з невидимого острова» Валерія Шевчука, написана у 2012 році, роман «Московіада» Юрія Андруховича, «Помирана» Тараса Антиповича, «Маша, або постфашизм» Ярослава Мельника та інші.

Сьогодні в світовому літературному процесі на зміст антиутопій впливають глобалізація, можливі та існуючі техногенні та екологічні проблеми, негативні явища у середовищі, процеси занепаду моральних та духовних цінностей й абстрагування людини в суспільстві. Як приклад, можемо навести твори: «Голодні ігри» С. Коллінз, «Той, хто біжить у лабіринті» Д. Дешнер, «Дивергент» В. Рот, «Деліріум» Л. Олівер та ін. Також слід зазначити, що антиутопія набула ознак універсального жанру тобто метажанру, що охоплює не тільки епічні форми (роман, оповідання, повість, казка), а й ліро-епічні та драматичні жанри (поема). Тож доречно вживати терміни роман-антиутопія, повість-антиутопія, казка-антиутопія, тощо.

У нинішньому, літературно-художньому, антиутопічному просторі використовують елементи, що часто є фантастичними. Відповідно до свідомості та уяви автора, відкриті розділи твору можуть домінувати та визначатись у будь-якому художньому часі та просторі та «вбудовуються» в реалістичний наратив.

Антиутопія — це справжній розпад соціальної фантастики (іноді з елементами наукової фантастики).

РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ЖАНРУ АНТИУТОПІЇ НА КНИГОВИДАВНИЧОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

2.1 Видавництва України, які випускають літературу в жанрі антиутопії

Закон України «Про видавничу справу» дає таке визначення видавництва: «це спеціалізоване підприємство, основним видом діяльності якого є підготовка і випуск у світ видавничої продукції» [33].

«На сьогодні в Україні є понад тисячі видавництв, що випускають більше 3 книг на рік, і 350 реально діючих. Опрацьовані нами дані Книжкової палати України свідчать, що станом на 2018 рік за кількістю назв книговидання України досягло рівня 2014-го року, але наклади лишилися на рівні кризи 2009 року. Серед усього виданого традиційно найбільше навчальної літератури, але художня література займає все впевненіше друге місце за кількістю назв» [34].

За даними всеукраїнського масштабного проєкту Ukrainian Reading and Publishing Data 2018, що покликаний досліджувати стан сучасного книговидавничого ринку та читацьких вподобань, тим самим надає інформацію, що впливає на формування культурних інституцій і безпосередньо редакційні портфелі видавництв, ми можемо побачити, які типи художньої літератури видають українські видавництва:

«Класика 11 %

Сучасні детективи 6.3%

Любовні романи 2.5 %

Сучасні романи 12.9%

Фантастика, фентезі 8.1 %

Наукові та науково-популярні видання 16.6%

Література для дітей та підлітків 19 %

Поезія 11 %

Фахова / спеціалізована 9%

Інше 3,6%» [34].

Бачимо, що фантастика і фентезі, до яких, власне, входять й антиутопії, складають 8,1% від усієї літератури, і цей показник популярності серед читачів з кожним роком зростає.

Досліджуючи книговидавничий ринок України можемо виділити такі видавництва, що випускають фантастику, фентезі та власне антиутопії.

«Видавництво Старого Лева» — українське видавництво, засноване у Львові 13 грудня 2001 року Мар'яною Савкою та Юрієм Чопиком. Має представництва не лише у Львові, а й у Києві, Дніпрі й Одесі. Випускає твори не тільки художньої літератури, а також поезію, освітні й науково-пізнавальні книжки, кулінарні.

Починаючи з 2013 року, видавництво далі активно набирає темпи випуску книговидавничої продукції.

Кількість найменувань нових видань, випущених за рік: 2011 — 18; 2012 — 18; 2013 — 45; 2014 — 54; 2015 — 74; 2016 — 115; 2017 — 137;

За формою власності: «Видавництво Старого Лева» — приватне, адже діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: товариство з обмеженою відповідальністю.

За способом формування статутного фонду: корпоративне, адже створилось за спільним рішенням двох осіб.

За економічною природою господарювання видавництво «Старого лева» є комерційним, тому що основна ціль отримання прибутку.

За обсягом випущеної продукції: велике видавництво, адже випускає понад сто найменувань книг протягом року.

За знаковим принципом: текстове, адже видавництво передає інформацію через літери на папері.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що у видавництва є юридична особа, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

На сайті видавництва в розділі «Художня література» в підрозділі «Фантастика та фентезі» у вільному продажі значено 36 книжок такі як Террі

Пратчетт «Пані та панове»; «Глиняні ноги»; «Ерік»; «Поштова лихоманка»; «Вільні малолюдці»; «Озброєнні»; «Відьми за кордоном»; «Душевна музика»; «Батько вепр» та інші твори цього автора. Томас Тейлор «Маламандер»; Діана Вінн Джонс «Зачароване життя»; «Будинок безліччі шляхів»; «Повітряний замок»; Штефан Аліна «Реальність Баргеста»; Войтенко Ольга «У світлі світлячків»; Ярослав Мельник «Маша, або постфашизм»; Олдос Гакслі «Який чудесний новий світ!»; Кадзуо Ішігуро «Не відпускай мене»; Кен Кізі «Над зозуленим гніздом» та інші..

Видавництво «Дім химер» — незалежне українське книжкове видавництво, основний напрям діяльності якого — химерна література виключно сучасних українських авторів. Видавництво «Дім Химер» засноване 31 жовтня 2018 року вінницьким подружжям Вікторією Гранецькою та Владом Сордом в рамках реабілітації та соціалізації ветеранів АТО/ООС. Видавництво випускає так звану «темну» літературу — містично-психологічні трилери, горор, детективний нуар, фантастика, неоготика, темне фентезі, стимпанк, романи й оповідання на основі історичних містифікацій, екзистенційний постапокаліпсис, антиутопії.

За формою власності: видавництво «Дім химер» — приватне, адже діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: товариство з обмеженої відповідальності.

За способом формування статутного фонду: корпоративне, адже створилось за спільним рішенням двох осіб.

За економічною природою господарювання видавництво «Дім химер» є комерційним, тому що основна ціль отримання прибутку

За обсягом випущеної продукції: середнє видавництво, адже випускає від десяти до сто найменувань книг протягом року.

За знаковим принципом: текстове, адже видавництво передає інформацію через літери на папері.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що у видавництва є юридична особа, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

На сайті видавництва у вільному продажі нараховано понад 24-х книг серед них Влад Сора «Безодня»; Поліна Кулакова «Дівчина яку ми вбили»; «Усі їхні демони»; «Антисоціальна мережа»; Алевтіна Шавlach «Знак Єви»; Ганна Городецька «інша Марія»; Вікторія Крупка «Химерник»; такі антиутопії: «Шулак» Ірини Червінської; «Жовтий закон» Сергія Рибницького; тощо.

Видавництво «Vivat» — одне з найпреміюваніших видавництв в Україні, за статистичними даними Книжкової палати, входить до трійки найбільших видавництв художньої літератури України за кількістю виданих найменувань і накладів. Видавництво спеціалізується на виданні підліткової літератури, дитячої, сучасної та класичної літератури, української та перекладної нехудожньої літератури. Засноване 20 серпня 2013 року шляхом злиття двох видавництв України: «Pelican» та «Аргумент-принт», входить до складу групи компаній «Фактор» (засновником та керівником ГК «Фактор» є Сергій Якович Політучий). Чинним директором видавництва «Vivat» є Орлова Юлія Борисівна, экс-директор видавництва Аргумент-принт.

За формою власності: видавництво — колективне, адже діє на основі колективної власності.

За формою об'єднання майна: Акціонерне товариство

За способом формування статутного фонду: корпоративне, адже створилось за спільним рішенням двох осіб.

За економічною природою господарювання видавництво «vivat» є комерційним, тому що основна ціль отримання прибутку

За обсягом випущеної продукції: велике видавництво, адже випускає понад сто найменувань книг протягом року.

За знаковим принципом: текстове, адже видавництво передає інформацію через літери на папері.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що у видавництва є юридична особа, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Серед виданих видавництвом книг є такі антиутопії: «Червоний годинник» Лені Зумаса; «Акваріум» Олексія Чупи; «Сховище» Роба Гарта; тощо...

Видавництво «А-ба-ба-га-ла-ма-га» «засноване у Києві 1992 року, перше приватне дитяче видавництво незалежної України. З 2008 року друкує книжки для усіх вікових груп. Засновник, директор та головний редактор видавництва — український поет Іван Малкович. Він повністю контролює процес видання кожної книги — від рукопису до поліграфії» [9].

За формою власності: видавництво — приватне, адже діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: товариство з обмеженої відповідальністю.

За способом формування статутного фонду: унітарне, адже створилось і належить одному власнику.

За економічною природою господарювання видавництво є комерційним, тому що основна ціль отримання прибутку.

За обсягом випущеної продукції: велике видавництво, адже випускає сто найменувань книг протягом року.

За знаковим принципом: текстове, адже видавництво передає інформацію через літери на папері.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що у видавництва є юридична особа, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Видавництво має широкий видавничий портфель, на сайті розміщено понад 220 видань літератури різних жанрів та різного читацького призначення, зокрема є фантастика, фентезі, антиутопії: «Чотири романи» Валерія Шевчука; «Час смертохристів: міражі 2077 року» та «Час великої гри: фантоми 2079 року» Юрія Щербака. «Далекий простір» Ярослава Мельника; тощо...

Видавництво Жупанського «засноване 2007 року Олегом та Олексієм Жупанськими. Видавництво розташоване в містечку Буча (Київська область). Директор видавництва — Жупанський Олексій Олегович» [8].

За формою власності: видавництво — приватне, адже діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: товариство з обмеженої відповідальністю.

За способом формування статутного фонду: корпоративне, адже створилось за спільним рішенням двох осіб.

За економічною природою господарювання видавництво є комерційним, тому що основна ціль отримання прибутку.

За обсягом випущеної продукції: середнє видавництво, адже випускає від десяти до сто найменувань книг протягом року.

За знаковим принципом: текстове, адже видавництво передає інформацію через літери на папері.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що у видавництва є юридична особа, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Видавництво, спеціалізується на виданні перекладної літератури, серед якої переважно художні романи, фантастика біографічні романи та антиутопії наприклад, Джоржа Орвела «1984».

Видавництво «Андронум» було засноване в 2010 році і спочатку займалося виробництвом аудіокниг для дітей та молоді. «Окремим пунктом видавництва було виробництво аудіокниг так званої актуальної літератури, що включало твори різних жанрів, але об'єднаних за одним принципом - необхідністю і значенням сучасного читача. З 2013 року видавництво повністю змінило свою форму і почало видавати електронні видання та активно просувати їх в Інтернеті та соціальних мережах. З початку 2017 року видавництво опублікувало понад 20 000 електронних книг понад 2000 авторів із країн незалежних країн, США, Ізраїлю, Франції, Німеччини тощо» [7].

За формою власності: видавництво — приватне, адже діє на основі приватної власності.

За формою об'єднання майна: товариство з обмеженої відповідальністю.

За способом формування статутного фонду: корпоративне, адже створилось за спільним рішенням двох осіб.

За економічною природою господарювання видавництво є комерційним, тому що основна ціль отримання прибутку.

За обсягом випущеної продукції: велике видавництво, адже випускає від ста найменувань книг протягом року.

За знаковим принципом: текстове, адже видавництво передає інформацію через літери на папері.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що у видавництва є юридична особа, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Видавництво, спеціалізується на виданні перекладної літератури, серед якої переважно художні романи, фантастика біографічні романи та антиутопії наприклад: «Ми» Євген Замятін, «Червоний годинник» Лені Зумас, «Жовтий закон» Сергій Рибницький, «Оповідь служниці» Маргарет Етвуд, «1984» «Колгосп Тварин» Дж. Орвелла, «Вторгнення» Ігор Шестков та інші.

Видавництво «BookChef» було засновано в 2015 році як нова сфера бізнесу в рамках спільноти торговців книгами. «Основна спеціалізація видавництва — популярна художня та інформативна література (під значком BookChef). Також сфери походження та літератури для дітей (під окремими значками), їх видання включають не лише всесвітньо відомі твори, а й роботи талановитих українських авторів — сучасників» [6].

За формою власності: видавництво — колективне, адже діє на основі колективної власності.

За формою об'єднання майна: Акціонерне товариство

За способом формування статутного фонду: корпоративне, адже створилось за спільним рішенням двох осіб.

За економічною природою господарювання видавництво «Vivat» є комерційним, тому що основна ціль отримання прибутку

За обсягом випущеної продукції: велике видавництво, адже випускає понад сто найменувань книг протягом року.

За знаковим принципом: текстове, адже видавництво передає інформацію через літери на папері.

За структурною підпорядкованістю: самостійне видавництво, тому що у видавництва є юридична особа, яка має відокремлене майно, печатку тощо.

Серед виданих видавництвом книг є такі антиутопії: «Акваріум» Олексій Чупа, «Володар мух» Вільям Голдінг, «1984» Джордж Орвелл, тощо.

2.2 Аналіз читацької аудиторії жанру антиутопії

Концепція створення будь-якого видання починається, насамперед, з визначення читацької аудиторії, тобто з кількості людей, що будуть споживати

саме цей інформаційний продукт. Визначення читацької аудиторії жанру книги допоможе якісніше виконати редакційну роботу над виданням оскільки ця робота перш за все спрямована на те, щоб задовільнити потреби споживачів у інформації та максимально розширити їх коло. У сфері літератури чим краще видавець знає свою аудиторію, тим легше йому здійснювати редакційну підготовку книги та вимірювати ефективність видавничої діяльності.

Юлія Витвицька, стверджує що: «під час розроблення концепції нового медійного продукту необхідно проводити дослідження цільової аудиторії, на етапі його планування вивчати потенційну читацьку аудиторію, а для аналізу ефективності та модифікації видання – реальну» [19, с.7]. Проведення дослідження читацької аудиторії доволі часто проводиться за допомогою різних методів, найбільш популярний метод дослідження аудиторії — опитування, він є найдоступнішим для редакції будь-якого видання, незважаючи на всі переваги та недоліки цього методу.

Для власного дослідження цільової аудиторії жанру антиутопія, ми створили онлайн-опитування на спеціальній інтернет-платформі для створення анкет «Google-forms»: <http://surl.li/vvhc>.

Опитування було розміщене нами на різних книжкових форумах для читачів жанру антиутопія, та на онлайн-сторінках магазинів книг у розділі «Фантастика», також ми надіслали це опитування на електронні пошти користувачів бібліотек, що залишають відгуки про видання у жанрі антиутопії. Участь в анкетуванні взяло 102 потенційних читачів.

Отже, за результатами ми можемо побачити, що цільова аудиторія жанру антиутопія за статтю складає: 42,2% жіночої та 57,8% чоловічої аудиторії (Рис. 1).

[ОВУ]

Рис 1. Стать учасників анкетування

За віком, ми поділи аудиторію на сім категорій:

- до 16 років;
- з 16 до 18;
- з 19 до 25;

- з 25 до 30;
- з 30 до 35;
- з 35 до 45;
- з 45 до 55;
- більше 55.

За результатами опитування можемо зробити висновок, що найчастіше до жанру антиутопія звертається цільова аудиторія у віці 19-25 років, кількість опитуваних у такому віці складає: 64,7% ;

13,7% люди у віці 25-30 років;

9,8% опитуванні віком 16-18 років (Рис. 2)

[ОБЈ]

Рис 2. Вік учасників анкетування

У анкеті ми розмістили питання скільки ж часу витрачає середньостатистичний читач на читання вдень, та дали такі варіанти відповідей:

- залежить від настрою;
- не менше однієї години вдень;
- від двох до п'яти годин вдень;
- не читаю взагалі.

Та отримали 41,2% відповідей, що час читання залежить від настрою та 37.3% відповідей що читають не менше однієї години вдень (Рис. 3)

[ОБЈ]

Рис 3. Витрати часу учасників анкетування на читання щодня

Також ми запитали, які антиутопії сподобались чи запам'ятались читачам найбільше. Найчастіше згадувалися наступні:

- «Маша і Постфашизм» Я. Мельник;
- «Черепаховий суп» Р. Галеев;
- «1984» Дж. Орвелл;
- «451 градус за Фаренгейтом» Р. Бредбері;
- «Механічне піаніно» В. Курт;
- «Дивергент» В. Рот;
- «Сонячна машина» В. Винниченко. (Рис. 4)

Рис. 4. Які книги жанру учасникам сподобались найбільше

Не менш важливим чинником при аналізі аудиторії на наш погляд є спосіб читання антиутопій, в опитування ми включили питання, власне, про вид споживання цього інформаційного продукту.

Пропонувалось чотири варіанти відповіді:

- паперова книга;
- електронна версія;
- аудіо-книги;
- інше.

Рис. 5. Види носії інформаційного продукту

Отже 47,1% спiniaють свій вибір на електронних версіях видання, 34,3% вибирають для читання паперові книги, 12,7% переважно слухають книги та інші опитуванні дали варіанти відповідей, що передбачають читання і електронних і паперових версій разом.

Щоб детальніше дослідити цільову аудиторію жанру антиутопія ми включили в анкету наступні два запитання, а саме:

- При виборі книги ви звертаєте увагу на (варіанти відповідей)?
- Що ви очікуєте отримати під час\після прочитання книги (варіанти відповідей)?

Ми дали такі варіанти відповідей до першого питання (на що ви звертаєте увагу при виборі книги?):

- сюжет книги;
- автор;
- художнє оформлення;
- популярність;
- ціна книги;
- інше.

Опитуванні могли вибрати кілька варіантів відповідей.

Підведемо підсумки, при виборі книги читачі цього жанру звертають увагу на такі чинники (Рис. 6) як сюжет, автор, художнє оформлення та популярність книги.

[06]

Рис. 6. На що звертають увагу учасники опитування при виборі книги

На питання, «Що ви очікуєте отримати під час/після прочитання книги?» ми дали такі варіанти відповідей:

- естетичне задоволення;
- інформацію та розвиток;
- розширюю кругозір;
- обговорюю сюжет з друзями;
- заповнюю час;
- інше.

Можна було обрати кілька варіантів відповідей.

За результатами опитування бачимо (Рис. 6), що найчастіше читач очікує отримати від книги естетичне задоволення та розширити кругозір.

[06]

Рисунок 6. Що учасники опитування очікують від читання

Багато аналітиків провідних фірм для визначення своєї цільової аудиторії малюють приблизний портрет користувача, для того аби краще орієнтуватись та знати своїх покупців.

Портрет читача — це набір певних характеристик та інших даних про конкретного покупця книг цього жанру, при розробці портрету читача ми можемо розробити чітку маркетингову стратегію, вибрати оптимальні канали просування книги, легко налаштувати та продумати рекламу, варто зазначити що таких портретів читача може бути багато, та їм можна привласнювати імена.

Такий новий спосіб розуміння цільової аудиторії, буде слугувати нам як певний висновок на основі отриманої нами інформації від опитування.

Отже, за результатами опитування можемо скласти уявлення про середньостатистичного читача жанру антиутопії:

- за статтю: чоловік;
- за віком: 19-25 років;

- місцезнаходження читача не важливе, адже читати чи купувати видання в жанрі антиутопія він може будь-де.
- національність читача не важлива, адже представники будь-якої національності можуть читати чи здійснювати покупки видань цього жанру.
- посада і рівень доходу, не мають великого значення, але при цьому в людини на високих посадах мало часу для читання художньої літератури, а в людей з низьким рівнем доходів немає можливості купувати дорогі видання з якісних матеріалів.
- інтереси читача цього жанру, полягають у споживанні інформації, читанні чи перегляді фантастичних книг та фільмів.

2.3 Художньо-технічне оформлення видань

Художньо-технічне оформлення видання починається одночасно з літературною адаптацією, редагування авторського тексту і спрямоване на створення гармонійного вигляду та правильного розуміння змісту.

Художньо-технічне редагування включає роботи, пов'язані з перетворенням змісту інформації в графічну форму з урахуванням нормативних документів з моменту отримання оригіналу, з рекомендаціями поліграфічної компанії та з оцінкою якості контрольних відбитків.

Так званим фундаментом художньо-технічного редагування є чинні видавничі стандарти, які створені на основі розробленого видавничого досвіду. Художній редактор має розробити дизайн, композицію видання, прослідкувати за графічними та стилістичними елементами видання, а технічний редактор натомість має перевести задуманий дизайн через символи (коректурні знаки) що зрозумілі співробітникам поліграфічної компанії.

Технічний редактор в сучасних умовах має знати технологічний процес та вимоги поліграфічних компаній до оригіналів, він визначає технічні характеристики елементів видання та й загалом.

Художник видання, не тільки створює ілюстративні матеріали, а й розробляє декоративно-композиційні елементи та загалом всю основу видання що належить до художніх параметрів.

Під час розробки видання важлива роль технічного редактора, особливо в тих книгах, що складаються з компонентної структури тексту та не містять ілюстрацій.

Досвідчений редактор, має знати правила оформлення текстових та зображальних елементів, палітурних кришок та обкладинок, титулів, загалом всього апарату видання із урахуванням компонентів, категорії читачів, призначення, можливостей поліграфічних підприємств, особливостей паперу, друку, гарнітури шрифтів, формату видання, способу скріплення, сучасних досягнень техніки і технологій. Він бачить особливості оформлення видання відповідно до його концепції.

«Художньо-технічне редагування починається з розробки проєкту художнього оформлення, який перетворюється на макет видання, ескізи, текстові та зображальні оригінали, оригінал-макет. Засобами художнього оформлення є зображення та декоративні елементи, засобами технічного оформлення – шрифтові елементи, візуальне оформлення структурної організації видання. Концепція оформлення розробляється відповідно до редакторської концепції видання, але це не обмежує творчої роботи художника, який створює оригінальні матеріали. Редакторська концепція відображає загальні напрями роботи над виданням, а художній та технічний редактори шукають конкретні варіанти оформлення і поліграфічного виконання» [1, с.49].

Розглянемо поетапно процес формування друкованого видання:

Етап №1. Виникає, застосовується, випробовується певна дизайнерська ідея, яка перетворюється у цілий дизайн-проєкт. За тим цей проєкт перетворюють в проєктну модель, що вже є макетом майбутнього видання. В макеті визначають значення та розташування елементів книги за певними графічними характеристиками та взаємодії елементів книги стосовно результату систематичної рубрикації.

Етап №2. Проводиться виконання, втілення та редагування оригінального дизайну: формується зміст видання, розробляються графічні характеристики зовнішнього та внутрішнього дизайну, а саме проводиться робота над ескізами

та пошук зображень, в результаті має вийти цілісна картина майбутнього видання.

Етап №3 Проводиться композиційно-технічна частина роботи над виданням: верстка, підготовка видання до друку, остаточне розміщення текстових та графічних матеріалів, перевіряється відповідність усіх елементів публікації згідно чинних норм та стандартів. Перевіряється комплектація оригіналу, створюється остаточний макет, та передається поліграфічному підприємству чи відділу для друку видання.

Вся текстова частина видання поділяється на основний, додатковий та довідково-допоміжний текст. Кожен тип тексту має відігравати певне роль у виданні.

«Додатковий текст, як правило, дрібніший, ніж основний, довідково-допоміжний також друкується дрібним кеглем, але має виділення, які акцентують увагу читача і виконують пошукові функції. Зображальний матеріал видання поділяється на обов'язковий і необов'язковий, документальний, тематичний і абстрактний. Обов'язковий зображальний матеріал – той, що несе основний смисл, отже, має власну структуру, послідовність, підпорядкованість або чітко прив'язаний до тексту, доповнює і коментує його, необхідний через те, що без таких зображень текст стає незрозумілим. Необов'язковий зображальний матеріал не має прив'язки до певних сторінок видання або текстових фрагментів, отже, може розташовуватися довільно: на будь-якій сторінці, на вкладках і вклейках, як додатки у кінці видання, на окремих розворотах тощо» [24, с.84].

Формат набору та полів залежить від макета. У випусках моделей вони часто збільшують розмір стовпців порівняно з рекомендованими параметрами. Слід мати на увазі, що конструкція друкарських верстатів обмежує розмір друкарських форм, тому будь-яке збільшення формату набору та відхилення від рекомендованих стандартів слід узгоджувати з технологами принтерів. складання (вертикальне, паралельне, комбіноване, кількість складок, послідовність), пришивання, вирізання блоку, спосіб обробки зошитів у блоці та кріплення кришки до блоку.

У проєкті книги визначаються такі елементи як:

Формат майбутнього видання, який найбільше підходить для втілення певного вже створеного макета і на ньому зручно розташовувати елементи майбутнього видання (текст, ілюстрації, схеми таблиці, формули, тощо) з урахуванням співвідношення товщини формату відносно до обсягу

Формат набору (відповідно ДСТУ) та кількість шпальт. Розмір шпальт вибирається за критеріями зручності розміщення елементів видання в її межах. Це передбачає, що формат набору і поля має залежати від вибраного способу верстки.

Вид і спосіб друку, він залежить безпосередньо від характеру ілюстрування та накладу видання.

Спускні сторінки, розмір спуск. Розставлення сторінок згідно схеми правильним чином, тобто щоб після процесу друку шпальти видання воно мало правильний наперед узгоджений вигляд та розташування сторінок відповідало макету.

Оформлення кінцевих сторінок.

Гарнітура, розмір (кегель), накреслення шрифтів для кожного з типів структури видання, визначаються абзаци, відступи, накреслення, інтерліньяж вирівнювання рядків.

Композиційне оформлення рубрикацій видання.

Оформлення колонтитулів та колонцифр.

Складання титульних елементів і оформлення інших елементів.

Робота над зображеннями.

Визначається наявність вкладок чи вклейок.

Оформляються текстівки, а саме визначається їхній розмір, гарнітура шрифту, вирівнювання, розташування відносно ілюстрацій.

Також вибираються матеріали для видання (папір, картон тощо) [1, с.44].

РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ РЕДАКТОРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ
АНТИУТОПІЙ НА ПРИКЛАДІ ВИДАНЬ ВИДАВНИЦТВ: «ВИДАВНИЦТВО

СТАРОГО ЛЕВА»; «ВИДАВНИЦТВО ЖУПАНСЬКОГО»; «НАВЧАЛЬНА КНИГА БОГДАН»; «АНДРОНУМ»; «BOOKSHEF»; «ЦЕНТР НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ».

3.1 Особливості редакторської підготовки антиутопії Олдоса Гакслі «Який чудесний світ новий!»

«Який чудесний світ новий!» — роман-антиутопія, написаний у 1932 році. Події у творі відбуваються у вигаданому автором всесвіті в 632 році, «фордівської ери». Аналізований нами Роман-антиутопія з 2016 року випускається «Видавництвом Старого Лева».

Типологічна характеристика видання:

- Рід твору — епос;
- жанр видання — роман-антиутопія;
- мова оригіналу роману — англійська;
- за формою інформації — знакова (текстова);
- за складом тексту — моновидання (в основі — окремий твір конкретного автора);
- за цільовим призначенням — це видання є літературно-художнім;
- за повторюваністю — одноразове: книжкове видання;
- за періодичністю — неперіодичне видання;
- за конструкційними особливостями та матеріальною будовою — книжково-журнальне видання;
- за обсягом — книга тому що має понад 48 сторінок.

Проаналізуємо художньо-технічне оформлення видання:

Палітурка видання належить до сьомого типу конструкцій обкладинок та палітурних кришок, тобто ця палітурна кришка є цільнокритою.

За формою корінця — ця палітурна кришка є з прямим корінцем.

Палітурка видання тверда, виготовлена з цупкого картону з полімерним покриттям, склеєними деталями, проста по конструкції, більш міцна за обкладинки. Такий тип палітурки забезпечує зовнішню привабливість і довговічність видання.

Папір для цього видання використовується офсетний, один із найпоширеніших типів паперу, для офсетного друку.

Шрифти у виданні використовується типу антиква (шрифт з засічками) у основному тексті. Ацидентні (декоративні шрифти для заголовків) у назвах частин книги та заголовках зокрема. Використано гарнітури шрифтів: PT Serif і MYRA 4F.

Формат видання: 60x84/16.

Структура видання складається з :

- основного тексту, він є головним елементом книги, що поділений на 18 частин;
- декоративно-композиційних елементів, що виконують не лише оздоблювальну роль, а й слугують засобом розділення тексту. Кожна частина видання відокремлена оздоблювальним розворотом залитим фіолетовим кольором та містить номер частини;
- додаткового тексту, що допомагає підготувати читача до основного тексту (епіграф, додатки).

Нумерація сторінок виконана у вигляді електронного циферблату годинника (00:01 (перша сторінка); 00:02 (друга сторінка); 00:30(тридцята сторінка); тощо) та розміщена у правому нижньому кутку сторінки.

В основному тексті містяться посилання у вигляді цифр, що розміщені над словами та виділені фіолетовим кольором, усі ці покликання ведуть у додатки, що знаходяться після основного тексту книги.

До апарату видання належать пояснюючі, доповнюючі, пошукові компоненти книги (епіграф та передмова автора, додатки, зміст)

- Епіграф, належить до пояснюючих компонентів видання, розташований перед основним текстом, розміщений на окремій сторінці, виділений (відносно до основного тексту) великим шрифтом, вирівняний з правого боку.
- Передмова автора, (належить до пояснюючих компонентів видання) розташована передмова після епіграфу та перед основним текстом, у ній йдеться про важливість прочитання книги та її актуальність.

- Додатки (належать до доповнюючих компонентів видання) вони розміщені після основного тексту.
- Зміст видання (належить до пошукових компонентів) розміщений в кінці видання, містить в собі перелік частин книги та номери сторінок на якій вони розміщені.

Вихідні відомості книги:

На титульній сторінці видання розміщено:

- назва видання;
- Відомості про автора;
- відомості про перекладача;
- вихідні дані.

На звороті титулу розміщено:

- шифр зберігання видання;
- відомості про перекладацький проєкт;
- макет анотованої каталожної картки;
- міжнародний стандартний номер;
- знак охорони авторського права.

Остання сторінка містить:

- відомості про автора;
- повна назва видання;
- надвипускні дані;
- випускні дані.

Отже, після детального аналізу видання можемо зробити висновок, що воно має зручні для читання шрифти, зроблено з якісних матеріалів, має вдале оформлення, та зручний апарат. Виготовлене та оформлене видання, згідно усіх стандартів та вимог. Також, слід зауважити, що у процесі читання ми не виявили жодної помилки, що свідчить про якісну підготовку редактора до випуску цього видання.

3.2 Особливості редакторської підготовки на прикладі антиутопії Джорджа Орвелла «Колгосп тварин»

«Колгосп тварин» — повість-антиутопія написана у 1944 році та вперше видана у 1945-му році. Повість про політичний устрій та його наслідки, у книзі проводяться аналогії між колгоспом тварин та тодішнім суспільством, випускається «Видавництвом Жупанського», в серії книг «Майстри світової прози»

Типологічна характеристика видання:

- Рід твору — епос;
- жанр видання — повість-антиутопія;
- мова оригіналу повісті — англійська;
- за формою інформації — знакова (текстова);
- за складом тексту — моновидання тому що в основі — окремий твір конкретного автора;
- за цільовим призначенням — це видання є літературно-художнім;
- за повторюваністю — одноразове: книжкове видання;
- за періодичністю — неперіодичне видання;
- за конструкційними особливостями та матеріальною будовою — книжково-журнальне видання;
- за обсягом — книга (понад 48 сторінок).

Проаналізуємо художньо-технічне оформлення видання:

Палітурка видання належить до сьомого типу конструкцій палітурних кришок, тобто ця палітурна кришка є цілнокритою. За формою корінця — ця палітурна кришка є з прямим корінцем.

Палітурка видання як і в минулому аналізованому виданні тверда, виготовлена з цупкого картону з полімерним покриттям, склеєними деталями, проста по конструкції, більш міцна за обкладинки. Такий тип палітурки забезпечує зовнішню привабливість і довговічність видання.

Палітурка книги містить: назву книги, вказаний автор, назва серії книг, ілюстрацію, на звороті розміщена коротка біографія автора та його фото.

За формою корінця — ця палітурна кришка є з прямим корінцем.

Папір для цього видання використовується газетний, він є дешевшим ніж офсетний та містить не менше як 70% деревної маси.

Шрифти у виданні використовується типу антиква (шрифт з засічками) у основному тексті. Використано гарнітуру шрифту: sansserif.

У виданні прийнятна якість друку, літери чіткі, колір поліграфічних фарб чорний.

Формат видання: 84x108 1/32.

Структура видання складається з :

- основного тексту, він є головним елементом книги, що поділений на 10 розділів;
- додатковий тексту, що покликаний допомагати розуміти основний текст (передмова автора, примітки, післямова видавця).

Ілюстрації та декоративні елементи у виданні відсутні.

Нумерація сторінок розміщена внизу сторінки по середині з двох сторін виділено рисками.

В основному тексті містяться посилання у вигляді зірочки(знак примітки) розміщені над словом.

До апарату видання належать пояснюючі, доповнюючі та пошукові компоненти книги (передмова, післямова, примітки, зміст)

- Передмова автора (належить до пояснюючих компонентів видання), у ній автор розповідає про себе, своє життя та що його надихнуло до написання повісті.

- Примітки (належить до пояснюючих компонентів видання), Примітки знаходяться внизу сторінки, а не в кінці видання, що є зручним для читача. Такі примітки, що розміщені в кінці сторінки складання, називаються посторінковими. У цьому виданні вони зустрічаються не на кожній сторінці та набрані меншим кеглем ніж основний текст, відділені від основного тексту рисою.

- Додатки (належать до доповнюючих компонентів) розташовані після основного тексту. У цьому виданні додатками є уривки з книги Бернарда Кріка «Джордж Орвелл. Життя», у них йдеться доповнення про життя автора та передумови написання твору.

- Післямова видавця (належить до пояснюючих компонентів) розташована після додатків, у ній Жупанський (видавець книги) розповідає про особливості підготовки книги, та пояснює походження та вибір перекладу назви видання, та інші аспекти які б на його думку хвилювали уважних читачів.

- Зміст (пошуковий компонент) розташований в кінці видання, у змісті вказані такі елементи: передмова, основний текст (назва твору), уривки з книжки Бернарда Кріка, післямова та номери сторінок на якій ці частини знаходяться. Такий зміст не є зручним для читачів оскільки не вказано розділи основного тексту.

Вихідні відомості книги:

На титульній сторінці видання розміщено:

- назва видання;
- Відомості про автора;
- відомості про перекладача;
- вихідні дані.

На звороті титулу розміщено:

- шифр зберігання видання;
- відомості про перекладацький проєкт;
- макет анотованої каталожної картки;
- міжнародний стандартний номер;
- знак охорони авторського права.

Остання сторінка містить:

- відомості про автора;
- повна назва видання;
- надвипускні дані;
- випускні дані.

Отже, після детального аналізу видання можемо зробити висновок, що воно має зручні для читання шрифти, зроблене з якісних матеріалів, має вдале оформлення, та зручний апарат. Виготовлене та оформлене видання, з дотриманням усіх стандартів. Рекомендуємо змінити форму змісту, а саме додати у нього частини розділів основного тексту та номери сторінок на яких

вони розташовані, щоб полегшити пошук для читачів, в основному тексті не знайдено помилок, книга зручна для читання, тема актуальна та цікава пересічному читачеві такого жанру літератури.

3.3 Особливості редакторської підготовки антиутопій на прикладі видання «Ми» Євгена Замятіна

Роман-антиутопія Євгена Замятіна «Ми» написаний у 1920-му році. Роман оформлений у формі щоденника, написаного від лиця головного героя. В творі описане суспільство, що під жорстким контролем влади, імена та фамілії у книзі замінені літерами, цифрами. Цей роман-антиутопія є карикатурою соціалістичного суспільства, принаймні так вважали сучасники автора.

Аналізуємо видання роману, що виданий видавничим союзом «Андронум» у 2021 році.

Типологічна характеристика видання:

- Рід твору — епос;
- жанр видання — роман-антиутопія;
- мова оригіналу роману — російська;
- за формою інформації — знакова (текстова);
- за складом тексту — моновидання (в основі — окремий твір конкретного автора);
- за цільовим призначенням — це видання є літературно-художнім;
- за повторюваністю — одноразове: книжкове видання;
- за періодичністю — неперіодичне видання;
- за конструкційними особливостями та матеріальною будовою — книжково-журнальне видання;
- за обсягом — книга (понад 48 сторінок).

Проаналізуємо художньо-технічне оформлення, цього видання.

Обкладинка видання належить до другого типу конструкцій обкладинок та палітурних кришок, тобто ця обкладинка призначена для звичайного криття, виготовлена така обкладинка з однієї деталі.

За формою корінця — обкладинка є з прямим корінцем.

Обкладинка книги м'яка, виготовлена з цупкого покритого паперу, містить: назву книги, вказаний автор, ілюстрація. Такий тип обкладинки простий по конструкції, менш міцний за палітурні кришки. не забезпечує довговічність видання.

Папір для цього видання використовується газетний.

Шрифти у виданні використовується типу антиква (шрифт з засічками) у основному тексті. Використано гарнітури шрифтів: sansserif..

Формат видання: 145x205.

Структура видання:

- Присутній лише основний текст книги, що поділений на записи, їх у книзі 40. Назва запису виділена великими літерами, вони починаються з нової сторінки. Нумерація сторінок виконана внизу аркуша по правій стороні. В основному тексті важливі частини виділені курсивом.

- Додатковий текст та ілюстративні, декоративні елементи відсутні.

Апарат видання:

У книзі відсутня передмова, післямова та інші елементи окрім змісту, основний текст книги поділений на записи, їх у книзі 40. Назва запису виділена великими літерами, вони починаються з нової сторінки. Нумерація сторінок виконана внизу аркуша по правій стороні. В основному тексті важливі частини виділені курсивом.

До апарату видання належить:

зміст що є пошуковим компонентом видання.

Зміст розташований на початку видання, ми вважаємо, що доцільніше було б розмістити в кінці. Має стандартне оформлення.

Нумерація сторінок розміщена у лівому нижньому кутку книги, має стандартний загальноприйнятий вигляд.

Вихідні відомості книги:

- На титульній сторінці видання розміщено:
- назва видання;
- Відомості про автора;
- відомості про перекладача;

- вихідні дані.

На звороті титулу розміщено:

- шифр зберігання видання;
- відомості про перекладацький проєкт;
- макет анотованої каталожної картки;
- міжнародний стандартний номер;
- знак охорони авторського права.

Остання сторінка містить:

- відомості про автора;
- повна назва видання;

Проаналізувавши книгу «Ми» Євгена Замятіна випущену у 2021 році видавничим союзом «Андронум», ми робимо висновок, що редактор не достатньо ретельно підготував видання до випуску, адже у книзі відсутній апарат видання.

Також рекомендуємо зміст видання розмістити в кінці книги, ретельніше вчитати основний текст та уніфікувати елементи, додати пояснючі та додаткові компоненти для кращого розуміння основного тексту.

3.4 Особливості редакторської підготовки антиутопій на прикладі видання «451 градус за Фаренгейтом»

«451 градус за Фаренгейтом» — це роман-антиутопія, в якому розповідається про життя споживацького суспільства над яким панує суцільний контроль влади. У творі державні органи намагаються підпорядкувати собі навіть думки людей, забороняють читати та зберігати книги, їх знищують, за це відповідають пожежники, вони не гасять вогонь, а навпаки розпалюють. Аналізоване нами видання 2011-го року випуску, але написаний твір ще у 1953 році.

Типологічна характеристика видання:

- Рід твору — епос;
- жанр видання — роман-антиутопія;
- мова оригіналу роману — англійська;

- за формою інформації — знакова (текстова);
- за складом тексту — моновидання (в основі — окремий твір конкретного автора);
- за цільовим призначенням — це видання є літературно-художнім;
- за повторюваністю — одноразове: книжкове видання;
- за періодичністю — неперіодичне видання;
- за конструкційними особливостями та матеріальною будовою — книжково-журнальне видання;
- за обсягом — книга.

Проаналізуємо художньо-технічне цього видання:

Палітурка видання належить до сьомого типу палітурних кришок вона тверда, виготовлена з цупкого картону з матовим покриттям, містить: назву книги, ілюстрацію, вказаний автор. Тип корінця палітурки—заокруглений.

На зворотній стороні палітурки розміщено біографію та фото автора. Такий тип палітурної кришки видання добре підходить для збереження цілісної конструкції книги.

Книга виготовлена у форматі 100x145

Використано гарнітури шрифту: peterburg.

Друк виконаний на офсетному папері, виконаний чіткий друк чорними чорнилами. Ілюстрації у книзі відсутні.

Структура видання:

- Основний текст, що поділений на частини, їх у книзі 17, назви частин вирівняні по середині, виділені великими літерами та жирним накресленням. Нумерація сторінок виконана внизу аркуша по правій стороні.
- Додатковий текст книги покликаний пояснювати основний, у цьому виданні роль додаткового тексту грає епіграф.
- Ілюстрації та декоративні елементи відсутні

До апарату видання належить:

- Епіграф. належить до пояснюючих компонентів видання, розташований перед основним текстом, розміщений на окремій сторінці,

виділений (відносно до основного тексту) великим шрифтом, вирівняний з правого боку.

- Зміст видання (належить до пошукових компонентів) розміщений в кінці видання, містить в собі перелік частин книги та номери сторінок на якій вони розміщені.

Відсутні такі елементи : передмова, післямова, примітки, додатки тощо
Вихідні відомості видання.

На титульній сторінці видання вміщено:

- відомості про автора;
- назва видання;
- відомості про автора;
- вихідні дані (місто та рік).

На звороті титулу вміщено:

- шифр зберігання видання;
- макет анотованої каталожної картки;
- відомості про редакцію;
- знак охорони авторського права.

Остання сторінка містить:

- відомості про автора;
- повна назва видання;
- вихідні відомості.

Ми проаналізували видання «451 градус за Фаренгейтом», 2011 року випуску видавництвом «Навчальна книга Богдан» та можемо підсумувати, що книга виготовлена та випущена з дотриманням усіх правил та ДСТУ, підібрані якісні матеріали для друку та складання. Під час читання тексту ми не знайшли помилок.

Рекомендуємо уніфікувати елементи у книзі (ініціали, лапки) та додати передмову щоб підготувати читача до читання основної частини книги.

Додати більше пояснюючих та додаткових елементів у видання.

3.5 Особливості редакторської підготовки антиутопій на прикладі видання Джорджа Орвелла «1984»

Антиутопія Джорджа Орвелла, що написана у 1848-му році, розповідає історію головного героя, що піддався деградації через вплив на нього тоталітарної держави в якій він живе. Головний герой — Вінстон Сміт. Виданий роман вперше у 1949 році, та сприймався політично небезпечним, і навіть був заборонений у США та звісно і в тоталітарних країнах світу.

Ми аналізуємо видання 2015-го року, видавництва «BookChef»

Типологічна характеристика видання:

- Рід твору — епос;
- жанр видання — роман-антиутопія;
- мова оригіналу роману — англійська;
- за формою інформації — знакова (текстова);
- за складом тексту — моновидання (в основі — окремий твір конкретного автора);
- за цільовим призначенням — це видання є літературно-художнім;
- за повторюваністю — одноразове: книжкове видання;
- за періодичністю — неперіодичне видання;
- за конструкційними особливостями та матеріальною будовою — книжково-журнальне видання;
- за обсягом — книга.

Проаналізуємо художньо-технічне оформлення видання:

Палітурка видання належить до сьомого типу конструкцій обкладинок та палітурних кришок, тобто ця палітурна кришка є цільнокритою.

Вона тверда, виготовлена з цупкого картону з матовим покриттям, містить: назву книги, вказаний автор. Вона має стильний дизайн та містить ілюстрацію. На звороті обкладинки— коротка біографія автора та фото.

За формою корінця — ця палітурна кришка є з кругленим корінцем.

Такий тип палітурки забезпечує зовнішню привабливість і довговічність видання.

Папір для цього видання використовується офсетний.

Шрифти у виданні використовується типу гротеск (шрифт без засічок) у основному тексті, рукописні шрифти у виділених абзацах та цитатах. Використано гарнітури шрифтів: : AdobeGaramond, Scriptes.

Книга виготовлена у форматі 80x60\16

Структура видання складається з :

основного тексту, він є головним елементом книги, поділений на частини, а частини на розділи. Загалом в книзі 4 частин, в кожній по 5 розділів, назви частин виділено великими літерами та жирним накресленням. Розділи не мають назв, вони виділяються жирним накресленням по середині сторінки та нумеруються римськими цифрами.

додаткового тексту, що допомагає підготувати читача до основного тексту (епіграф).

Декоративно-композиційних елементів, у виданні немає. Нумерація сторінок виконана внизу аркуша по середині.

До апарату видання належить лише пошуковий компонент книги — зміст.

Зміст видання розміщений в кінці видання, містить в собі перелік частин книги та номери сторінок на якій вони розміщені.

Вихідні відомості книги:

На титульній сторінці видання розміщено:

- назва видання;
- Відомості про автора;
- відомості про перекладача;
- вихідні дані.

На звороті титулу розміщено:

- шифр зберігання видання;
- відомості про перекладацький проєкт;
- макет анотованої каталожної картки;
- міжнародний стандартний номер;
- знак охорони авторського права.

Остання сторінка містить:

- відомості про автора;

- повна назва видання;

Проаналізувавши видання, робимо висновок, що редактор книги провів якісну підготовку книги до випуску, в тексті ми не знайшли значних помилок, всі елементи уніфіковані. Рекомендуємо додати більше компонентів до апарату видання щоб його удосконалити та зробити зручним для читача.

3.6 Особливості редакторської підготовки антиутопій на прикладі видання Володимир Винниченко «Сонячна машина»

Проаналізуємо українську антиутопію Володимира Винниченка «Сонячна машина». Вперше антиутопічний роман Винниченка видали у 1928-му році, цей твір вважають першою українською антиутопією романом.

Аналізуємо цю книгу у виданні центру навчальної літератури 2005-го року.

Типологічна характеристика видання:

- Рід твору — епос;
- жанр видання — роман-антиутопія;
- мова оригіналу роману — українська;
- за формою інформації — знакова (текстова);
- за складом тексту — моновидання(в основі — окремий твір конкретного автора);
- за цільовим призначенням — це видання є літературно-художнім;
- за повторюваністю — одноразове: книжкове видання;
- за періодичністю — неперіодичне видання;
- за конструкційними особливостями та матеріальною будовою — книжково-журнальне видання;
- за обсягом — книга.

Проаналізуємо художньо-технічне оформлення видання:

Палітурка видання належить до шостого типу конструкцій обкладинок та палітурних кришок, тобто ця палітурна кришка є виготовлена з однієї деталі.

Вона тверда, виготовлена з цупкого картону з матовим покриттям, містить: назву книги, вказаний автор. За формою корінця — ця палітурна кришка є з кругленим корінцем.

Такий тип палітурки забезпечує зовнішню привабливість і довговічність видання.

Книга виготовлена у форматі: 100x145

Використано гарнітури шрифту: Adobe Garamond.

Друк виконаний на газетному папері, використаний чіткий друк чорними чорнилами.

Структура видання складається з :

основного тексту, він є головним елементом книги, основний текст книги поділений на частини. Кожна нова частина не має назви, а виділяється великими літерами жирним накресленням, вирівнюється по середині та нумерується.

додаткового тексту, що допомагає підготувати читача до основного тексту (епіграф, передмова)

Декоративно-композиційних елементів, у виданні немає. Нумерація сторінок виконана вгорі аркуша у лівому кутку.

До апарату видання належить:

- Передмова автора, (належить до пояснюючих компонентів видання) розташована передмова після епіграфу та перед основним текстом, у ній йдеться про важливість прочитання книги та її актуальність.

- Зміст видання (належить до пошукових компонентів) розміщений в кінці видання, містить в собі перелік частин книги та номери сторінок на якій вони розміщені.

Вихідні відомості книги:

На титульній сторінці видання розміщено:

- назва видання;
- Відомості про автора;
- відомості про перекладача;
- вихідні дані.

На звороті титулу розміщено:

- шифр зберігання видання;
- відомості про перекладацький проєкт;
- макет анотованої каталожної картки;
- міжнародний стандартний номер;
- знак охорони авторського права.

Остання сторінка містить:

- відомості про автора;
- повна назва видання;

Проаналізувавши видання, робимо висновок, що редактор книги провів якісну підготовку книги до випуску, в тексті ми не знайшли значних помилок. Рекомендуємо додати більше компонентів до апарату видання щоб його удосконалити та зробити зручним для читача.

3.7 Порівняльний аналіз видань

Порівняємо аналізовані видання, виявимо спільні риси та відмінності у антиутопіях різних видавництв.

За типологічними характеристиками всі аналізовані видання між собою схожі, адже ми аналізували антиутопії які за родом твору, формою інформації, складом тексту, цільовим призначенням, повторюваністю, конструкційними особливостями та обсягом є однаковими.

Розбіжність видань за типологічними характеристиками полягає в тому, що за жанровими особливостями та мовою оригіналу твору, та вони є різними. За жанром видання ми аналізуємо антиутопії, адже це є предметом нашого дослідження. У першому розділі нашого дипломного проєкту ми дослідили особливості жанру антиутопії та розгалуження жанру на роман, повість, тощо. Серед аналізованих нами видань є п'ять романів-антиутопій: «Який прекрасний світ новий!»; «1984»; «451 градус за Фаренгейтом»; «Ми»; «Сонячна машина» та одна повість — «Колгосп тварин».

Порівняємо за мовою оригіналу. Для аналізу ми підібрали чотири відомі антиутопії англomовних авторів («Який прекрасний світ новий!»; «1984»; «451

градус за Фаренгейтом», «Колгосп тварин»), одну російськомовного автора («Ми») та одну українського автора («Сонячна машина»).

Порівняємо художньо-технічне оформлення видань: за конструкцією обкладинки чи палітурної кришки.

Видавництва: «Видавництво Старого Лева»; «Навчальна книга Богдан»; «Видавництва Жупанського»; «BookChef» та «Центр навчальної літератури» використали для створення своїх антиутопічних видань палітурні кришки виготовлені з якісних матеріалів, для того аби збільшити термін користування книгою, поліпшити зовнішній вигляд видання, це є спільною рисою аналізованих нами видань: «Який прекрасний світ новий!» Олдоса Гакслі; «Колгосп тварин»; «1984» Джорджа Орвелла; «451 градус за Фаренгейтом» Рея Бредбері; та «Сонячна машина» Володимира Винниченка. Також слід зазначити, що більшість видань з сьомим типом палітурної кришки, тобто з цільнокритою палітуркою.

Видавництво «Андронум» для створення видання Євгена Замятіна «Ми» використало обкладинку другого типу, що робить видання більш дешевим та зменшує його термін користування, це є відмінною рисою за конструкцією обкладинки чи палітурки цього видання.

Папір у аналізованих нами виданнях, використовувався двох типів: офсетний та газетний. Офсетний у виданнях менших за обсягом та дорожчих, відповідно газетний у більших за обсягом виданням та дешевших у виконанні.

Шрифт у всіх виданнях є різним, частіше використовується шрифт типу антиква (з засічками), рідше шрифти типу гротеск (без засічок) для основного тексту. Для заголовків ми зустрічали акцидентні шрифти та рукописні.

Якість друку у всіх виданнях є однаково якісною, не зустрічаються в жодному аналізованому виданні недоліки друку.

За форматом всі аналізовані нами видання є різними.

Порівняємо за структурою видання:

- Основний текст, як головна частина книга присутній у всіх виданих має різну рубрикацію та поділ.

- Ілюстрацій в жодному з аналізованому виданні немає. Декоративні елементи є лише у виданні «Який чудовий світ новий!» Олдоса Гакслі випущеного видавництвом Старого Лева.

- Додатковий текст присутній практично у всіх виданнях.
- Порівняємо за апаратом видання:

Пошукові компоненти у всіх аналізованих виданнях з пошукових компонентів присутній тільки зміст. Оформлення змісту у всіх видань відрізняється, що безпосередньо впливає на зручність користування даним пошуковим компонентом.

Наприклад: у видання видавництва Жупанського «Колгосп тварин» Джорджа Орвелла у змісті не включено всі назви розділів книги, а вказані лише такі компоненти як передмова, епіграф, власне основна частина, додаток та післямова, що завдає читачеві який шукає певний розділ незручностей.

Розташування змісту на початку видання практикується у видавництва «Андронум» у виданні Євгена Замятіна «Ми» це є не доцільним і було б правильним розмістити зміст в кінці видання, це значно б покращило зручність користування книгою для читача. У інших аналізованих виданнях зміст розташований в кінці книги.

Пояснюючі компоненти присутні у таких аналізованих виданнях: «Який чудесний світ новий!» Олдоса Гакслі (епіграф, передмова); «Колгосп тварин» Джорджа Орвелла (епіграф, передмова, примітки, післямова); «451 градус за Фаренгейтом» Рея Бредбері (епіграф); «Сонячна Машина» Володимира Винниченка (передмова).

Та у виданнях: «Ми» Євгена Замятіна; «1984» Джорджа Орвела пояснюючі компоненти відсутні, що погіршує якість розуміння основного тексту читача.

Доповнюючі компоненти є у виданнях «Який чудесний світ новий!» Олдоса Гакслі ; «Колгосп тварин» Джорджа Орвелла у двох видань присутні додатки, розміщені вони після основного тексту, та мають зручне оформлення у двох випадках. У інших аналізованих видань доповнюючі компоненти відсутні.

Бібліографічні компоненти у всіх аналізованих виданнях, відсутні.

Порівняємо за оформленням вихідних відомостей. У всіх видань досить схоже оформлення вихідних відомостей, є всі необхідні елементи які вказані у виданнях згідно стандартів та правил. У цьому пункті розбіжностей немає.

Отже, порівнявши аналізовані нами видання можемо виокремити спільні риси та розбіжності, досліджувані нами видавництва по різному провели підготовку видань до друку, та кожне видання є унікальним, неповторним по своїй структурі, художньо-технічним оформленням та апаратом видання.

Найбільше схожих рис ми виявили при порівнянні типологічних особливостей та в оформленні вихідних відомостей видання.

Відзначимо, якість роботи Видавництва Старого Лева, адже при аналізі кожного аспекту видання в порівняльному аналізі видання «Який чудесний світ новий!» Олдоса Гакслі вирізнялось з-поміж інших видань ретельною редакторською підготовкою видання до друку, що робить видання зручним для читача.

«Колгосп тварин» Дж. Орвелла, видання Видавництва Жупанського має потужний апарат видання, лише у цьому виданні присутні примітки, одразу і передмова, післямова, епіграф та додатки, що свідчить про якісну роботу редактора над виданням.

Підсумуємо, що на сучасному книговидавничому ринку можна знайти видання у жанрі антиутопія з різним художньо-технічним оформленням, якістю підготовки видання, різної цінової категорії, яка б підходила для того чи іншого читача.

ВИСНОВКИ

За останні десятиліття спостерігається відхід суспільства від читання книг. Сьогодні читання художньої літератури для більшості підлітків є вимушеною мірою, а не способом проведення дозвілля, адже на заміну читанню прийшло безліч різноманітних розваг починаючи від онлайн-ігор та соціальних мереж закінчуючи переглядом фільмів та серіалів. Недоліком такого дозвілля, на відміну від читання, є відсутність розвитку критичного мислення та уяви, що

виступають важливими складниками нормального функціонування особистості в соціумі.

Аналізуючи останні події у світі, ми бачимо, як суспільство в сусідніх державах стрімко повертається до тоталітарних методів правління, через візуалізовану для народу утопію. Антиутопія — жанр літератури, що може попередити про негативні наслідки утопічних мрій, застерегти людство від ситуацій, де людина залишається у безправному становищі.

Під час написання дипломної роботи ми дослідили теоретичні засади жанру, етапи його виокремлення та історію становлення в літературі, що бере свій початок ще в міфології Давньої Греції. З'ясували, що міфи є «предками» фентезі, від якого бере свої витoki антиутопія та встановили місце у сучасному світовому та вітчизняному літературному процесі.

Дослідили сучасний український книговидавничий ринок, обрахували відсоток видань в жанрі антиутопія від загальної кількості літературно-художніх видань.

Аналіз вітчизняного книговидавничого ранку дозволив з'ясувати, які українські видавництва займаються підготовкою антиутопій до випуску у світ. Аналіз типологічних ознак видавництв, особливостей діяльності кожного з них дозволив дійти висновку, що видавництва, які випускають фантастику (в тому числі і антиутопію) користуються незмінною популярністю серед читачів, а зазначений жанр займає до 8 % від випущеної продукції.

Не менш важливим етапом дослідження жанру на книговидавничому ринку є аналіз цільової аудиторії жанру антиутопії. Для власного дослідження був вибраний метод опитування. Для цього ми розробили анкету та розмістили її на інтернет-платформах, користувачами яких, ймовірно, є цільова аудиторія жанру (форуми про книги в жанрі антиутопія та онлайн-магазини такої літератури).

Результати опитування дозволили встановити стат'я (більш ніж половина чоловічої аудиторії близько 60% та менше жіночої 40%), вік (в середньому 19-23 роки), надання перевагу певному носієві інформації (як носії інформації

використовуються переважно електронні та паперові книги), а також очікування від читання такого типу видань.

Щоб зрозуміти особливості редакторської підготовки видань у жанрі антиутопія, ми дослідили теоретичні засади художньо-технічного оформлення видань, роль художнього, технічного редакторів та інших залучених працівників над процесом створення видання, розглянули етапи створення друкованого видання.

На основі теоретичних викладів здійснили редакторський аналіз п'яти видань у жанрі антиутопія різних українських видавництв «Видавництво Старого Лева»; «Навчальна книга Богдан»; «Видавництва Жупанського»; «BookChef» та «Центр навчальної літератури». Це дозволило зробити висновки про якість редакторської підготовки означених видань.

Ми здійснили типологічну характеристику кожного з видань, з'ясували наявність чи відсутність обов'язкових та факультативних компонентів у їх структурі (вихідні відомості, основний текст, нетекстові компоненти, службова частина видання), особливості художньо-технічного оформлення та поліграфічного втілення. Порівняли їх між собою та виявили спільні та відмінні риси, визначили, які видавництва ретельніше попрацюють над підготовкою до випуску у світ такого типу видань.

Жанр антиутопії не займає провідних позицій на книговидавничому ринку України, проте видання цього жанру мають усталену аудиторію, переважно молодіжну, яка чисельно збільшується. Оскільки ці читачі зорієнтовані не лише на паперову продукцію, а активно використовують електронні носії, то перспективними нам видаються напрями підготовки електронних та аудіо видань, що потребує певних змін у підготовці видань до випуску у світ. Це дозволить підвищити конкурентоздатність видавничої продукції, розширити коло її споживачів продукції, а відтак збільшить прибутки видавництв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова С. Г. Редакторская подготовка изданий: учебник. Москва: МГУП, 2002. 468 с.
2. Бабичева Ю. В. Эволюция жанров русской драмы XIX — начала XX века: учеб. пособ. Вологда: Изд-во Вологод, 1982. 127 с.
3. Бернадська Н. І. Український роман. Теоретичні проблеми і жанрова еволюція: монографія. Київ : Академвидав, 2004. 368 с.
4. Бовсунівська Т. В. Когнітивна жанрологія і поетика: монографія. Київ: Київський університет, 2010, 190 с.
5. Бредбері Р. О. 451 градус за фаренгейтом: пер. з англ. Крижевич Є. А. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2011. 220 с.
6. Видавництво Bookchef: офіційний сайт URL: <https://bookchef.ua/>.
7. Видавництво Андронум : офіційний сайт URL: <https://andronum.com/>
8. Видавництво Жупанського : офіційний сайт URL: <https://publisher.in.ua/>.
9. Видавництво Старого Лева : офіційний сайт URL: <https://starylev.com.ua/>.
10. Винниченко В. К. Сонячна машина: роман. К.: Дніпро, 2005. 619 с.
11. Волков А. І. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 634 с.
12. Галич О. А. Вступ до літературознавства : підручник. Львів: Львівська політехніка, 2017. 324 с.
13. Деркач Б. А. Крилов і розвиток жанру байки в українській дожовтневій літературі. Київ: Наукова думка, 1976. 311 с.
14. ДСТУ 3017:2015. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 42 с.

15. Евченко А. В. Абсурдизация как компонент драмы-антиутопии: литературоведческий сборник. Донецк: ДонНУ, 2001. 73–79 с.
16. Жаданов Ю. А., Кулікова І. І. Художня модель хронотопу в антиутопічному жанрі другої половини ХХ століття. Питання літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2014. 106 с.
17. Жанри літератури : Книжкова палата України. URL: <http://www.ukrbook.net>
18. Замятін Є. О. МИ: пер. з рос. Іванова Н. Т. Київ: Андронум, 2021. 146 с.
19. Іванишин П. А. Українське літературознавство постколоніального періоду: моногр. Київ: ВЦ «Академія», 2014. 192 с.
20. Іконнікова М. В. Антиутопічний дискурс в оцінці літературознавства ХХ століття: вісник. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2007. 142 с.
21. Ільків А. В. Жанр щоденника в українській літературі другої половини ХХ — початку ХХІ століть: монографія. Надвірна: Надвірнянська друкарня, 2010. 287 с.
22. Ільницький М.О. Українська літературознавча думка ХХ століття (Західна Україна, еміграція): навч. посіб. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 352 с.
23. Кагарлицкий Ю. И. Что такое фантастика? Москва: Художественная литература, 1974. 250 с.
24. Качуровський І. В. Генерика і архітектоніка. Жанри нового письменства. К. : Києво-Могилянська академія, 2008. 376 с.
25. Ковалів Ю. І. Ірреальне: літературознавча енциклопедія. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 438 с.
26. Ковалів Ю. І. Фентезі: літературознавча енциклопедія. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 530 с

27. Козлов В. А. Українська дожовтнева драматургія. Еволюція жанрів: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2000. 687 с.
28. Копистянська Н. А. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.
29. Лотман Ю. М. О содержании и структуре понятия «ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА». Москва: Книга, 1992. 216 с.
30. Новиченка Л. М. Український радянський роман. Стислий нарис історії жанру. Київ : Наукова думка, 1976. 131 с.
31. Орвелл Д. О. 1984: пер. з англ. Стельмах В. І. Київ: Book Chef, 2015. 368 с.
32. Орвелл Д. О. Колгосп тварин: пер. з англ. Шевчук Ю. А. Київ: видавництво Жупанського, 2015. 119 с.
33. Про видавничу справу: закон України від 5 черв. 1997 № 318. Верховна Рада України. Київ: Парлам., 2004. 45 с.
34. Статистика випущеної продукції. Ukrainian Readingand: Книжкова палата України. URL: <http://data.chytomo.com>.
35. Теремка В. І., Коваліва Ю. І., Гром'яка, Ю. І. Антиутопія: літературознавчий словник-довідник. Київ: ВЦ "Академія", 2007. 48 с.
36. Тимошик М. С. Книга для автора, редактора, видавця : практичний посібник. Третє вид. Київ: Наша культура і наука, 2010. 560 с.
37. Ханютин Ю. М. Реальность фантастического мира. Москва: Искусство, 1977. 238 с.
38. Хітрова Т. О. Тенденції трансформації класичних жанрових моделей (на прикладі «репортажних текстових форм»). Київ: ВЦ «Академія», 2010. 95 с.
39. Цьох Л. Й Антиутопія: модель жанру. Мова і культура. Київ: Вища школа 2011. 257–264 с.

40. Чалікова В. А. Утопия и утопическое мышление. Антология зарубежной литературы. Москва: Прогресс, 1991. 405 с.

41. Черепанов М. С. Проблемы теории публицистики. Москва: Мысль, 1973. 270 с.

42. Шишкина, С. Г. Истоки и трансформации жанра литературной антиутопии в XX ст. Москва: Книга, 1997. 203 с.

43. Юриняк А. М. Літературні жанри малої форми. Київ : Смолоскип, 1996. 134 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

